

Gosch maakt de verveemding nog groter door de spreekstijl, die hij Wildgruber in de rol van de protagonist oplegt. Wildgruber zegt zijn tekst zo opgewonden dat hij bij enkele monologen bijna de controle over zijn stem verliest. Hier wordt, met erg grove trekken, een koning getekend die in zijn overdreven dandrang wat ridicuul overkomt.

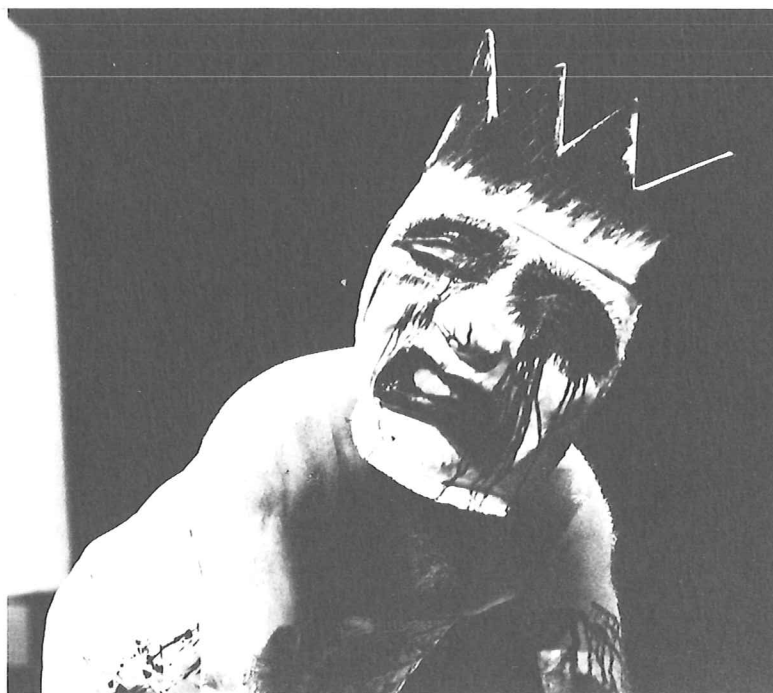
Doen of niet doen

Hier stoten we op één van de interpretatorische inzichten van de regisseur. Sofokles stelt een metafysisch probleem aan de orde: kan men zijn noodlot ontlopen? Gosch heeft duidelijk gezien dat dit stuk nog een tweede vraag formuleert: moet men actief zijn, moet men daden stellen? De moraal van het verhaal is dat, als Oidipoes braaf bij zijn pleegouders ware gebleven, er niets zou gebeurd zijn. Maar dat nietsdoen is een uitweg waaraan de verblinde Oidipoes geen kans geeft. Hij wordt alleen kalm en gelaten, als hij echt blind is geworden (en die blindheid is nog eens het gevolg van een daad die hij in zijn impulsiviteit zelf heeft gesteld). Heel de rol van Oidipoes is gebouwd op dit eenvoudig mechanisme van het te laat stilvallen.

De andere personages zijn slechts nodig om de stappen in dit fatale en wrede proces te articuleren. Hier ook heeft Gosch gekozen voor een afstandelijke benadering: Kreon, Teiresias en de herder worden door dezelfde acteur gespeeld (een virtuoze Hans-Christian Rudolph). Elk personage wordt aan de hand van een masker en enkele theatrale gebaren totaal gekarakteriseerd: het lichtjes schudden van het hoofd, uitvergroet door de proporties van het masker, wekt de verbijsterende illusie van een oude man. De blinde ziener Teiresias manipuleert een lange witte stok, het anachronistische symbool voor de blinde. De stok is

OIDIPOES

auteur: Sofokles; vertaling: Hölderlin; groep: Thaliatheater (Hamburg); regie: Jürgen Gosch; scenografie, kostuums: Axel Manthey; dramaturg: Wolfgang Wiens; acteurs: Ulrich Wildgruber (Oidipoes), Hans Christian Rudolph (Kreon, Teiresias, bode), Elisabeth Schwarz (Jokaste, herder, meid), Circe, Holger Mahlich, Horst Mendroch, Jürgen Gosch (koor), Eric Schildkraut (priester)

Oedipus (Thalia Theater), Ulrich Wildgruber – Foto E. Henrichs

veel te lang, maar de lengte wordt gedictieerd door de afmetingen van de kothurnen. Door zijn lengte kan hij echter ook als wapen gebruikt worden. Wanneer Teiresias de stok op het hart van Oidipoes plant, gaat er een echte doodsbedreiging van dit gebaar uit.

Met de figuur van Jokaste (Elisabeth Schwarz) heeft Gosch minder geluk. Haar dialoog met Oidipoes is wellicht het enige moment waarop de vertoning enige innerlijke spanning mist. De meest gewaagde stap zet Gosch echter bij de ontmoeting van de herder en de bode. Zij zullen tenslotte de vreselijke waarheid over Oidipoes' afkomst blootleggen en het duidelijke bewijs aanvoeren dat de koning inderdaad schuldig is aan vadermoord en incest. Gosch gebruikt voor beide personages hetzelfde masker. Ze staan tegenover elkaar, met datzelfde rake hoofdgeschud. Een ogenblik is alles in de vertoning gewild grappig. Het is een sterk contrast met de ingetogenheid en de strengheid van al de rest.

Sommige critici schreven dat de vertoning hier even ontspoord, anderen dat dit saterspel een welkome afwisseling is en het slot van de vertoning des te aangrijpender maakt. Ikzelf heb het ervaren als een bittere ironie, als de uitdrukking van het tragisch misverstand, want de opletende toeschouwer weet, al lachend, dat de val zich hier sluit. Of dit komisch of ernstig wordt gezegd, heeft geen belang en doet niet ter zake.

Voor de vreselijke laatste scène gaat Gosch er met de grove borstel op los: Oidipoes komt met veel toeneelbloed te voorschijn. Dit is naïeve grand guignol, en de povere midelen staan in groot contrast tot het

emotionele effect, want ondanks het artificiële geloof men toch in de fysieke pijn van het personage. Oidipoes is echt zielig in zijn groteske gedaante. Wanneer tot slot twee frêle kinderen met mooie lange zwarte haren en fijne gezichtjes naast hem staan, is dat beeld zo ongerijmd in zijn vele contrasten, dat het vreemd aangrijpend is, als een droom ongerijmd en toch noodzakelijk.

Een heel gewaagde keuze is de materiële vorm van de kothurnen: Gosch en Manthey hebben ze gereduceerd tot grote, onhandige zwarte dozen (alleen Oidipoes draagt er rode). Hier geeft Gosch een demonstratie van wat men het "realisme" in de stijl van opvoering kan noemen: de acteurs worden opgezadeld met rekvisieten, die hen beletten volledig aanwezig te zijn in de beeldingswereld van het stuk. Dit wordt bijzonder duidelijk bij de protagonisten: wanneer Oidipoes uit zijn paleis verschijnt, moet hij zich door een nauwe spleet wringen, waarbij hij behoedzaam en ondegant voet na voet op het podium zet. Telkens hij opkomt of van het toneel verdwijnt, wordt elke mimetische illusie radikaal doorbroken: het is niet Oidipoes maar wel Wildgruber die moeite heeft.

Ruis

Dit wordt verder doorgetrokken in de vorm van de maskers: Oidipoes en Jokaste moeten een trap aflopen, maar voor elke trede moeten ze even blijven staan en heel goed door de grote maskermund kijken om niet te struikelen. Ook bij het koor houdt Gosch dezelfde strengheid aan: vaak laat hij de koorleden knielen,